

ลานวัฒนธรรม

ศักดิ์ โรงอ่าง คนคา และค่าของเก่าเมืองปัตตานี

วาที ทรัพย์สิน¹

ในอดีต เมืองปัตตานีเป็นเมืองท่าสำคัญ เป็นศูนย์กลางทางการค้าของชนชาติต่างๆ หลายประเทศ เช่น จีน อินเดีย เปอร์เซีย โปรตุเกส ฯลฯ มายาวนานนับร้อยปี ความสำคัญของเมืองปัตตานีถูกบันทึกและกล่าวถึงของนักประวัติศาสตร์ในฐานะเมืองหลวงของอาณาจักรลังกาสุกะ

ผลจากความเจริญในอดีต ในฐานะศูนย์กลางทางการค้า ประกอบกับมีกลุ่มพ่อค้าชาวต่างชาติได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในปัตตานีทั้งเพื่อทำการค้าและการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร โดยแต่งงานกับคนพื้นเมือง ทำให้เมืองปัตตานีมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีวิถีการดำเนินชีวิต ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาต่างเชื้อชาติ อันได้แก่ กลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามและคนไทยเชื้อสายจีน การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนเหล่านี้ ได้สร้างขนบธรรมเนียมประเพณีงานศิลปะและเครื่องมือเครื่องใช้มากมาย จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ และสืบสานให้อยู่คู่กับสังคมสืบไป

ในบรรดาสິงของเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นศิลปวัฒนธรรม ดูเหมือนว่าในปัจจุบันจะเป็นที่สนใจของกลุ่มคนที่นิยมของเก่าที่แสวงหาเพื่อนำมาครอบครองโดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น การแสวงหาศิลปวัตถุเพื่อการอนุรักษ์ เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ โดยมอบให้หน่วยงานพิพิธภัณฑ์ของรัฐหรือศูนย์วัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลหรือจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนตัว มีการจัดแสดงและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเยี่ยมชม ซึ่งมีทั้งการเยี่ยมชมโดยไม่เก็บค่าเยี่ยมชม และต้องจ่ายเงิน บางกลุ่มครอบครองของเก่าของโบราณเพราะมีใจรักและเห็นคุณค่า เห็นความงามก็จะเสาะหาในสิ่งที่ตนสนใจ จัดเก็บรวบรวมไว้ชมแต่เพียงผู้เดียว บางกลุ่มเสาะหาของโบราณ

เพื่อนำมาใช้เป็นของตกแต่งบ้านเรือน เน้นความสวยงามมากกว่าคุณค่าที่มีอยู่ในตัววัตถุชิ้นนั้น นอกจากนี้ยังมีผู้ที่สะสมศิลปวัตถุอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ผู้เขียนเคยพูดคุยด้วย บอกว่าเก็บของเก่าเพื่อระดับบารมี ยิ่งของชิ้นไหนหายากมีราคาแพง ถ้าตนได้ครอบครอง จะรู้สึกมีความสุขและสามารถไปคุยโอ้อวดในกลุ่มผู้นิยมของเก่าของโบราณได้ด้วยคามภูมิใจ

ความนิยมชมชอบของเก่าของโบราณ ของคนในสังคม แม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมายและทัศนคติในการครอบครองที่แตกต่างกัน แต่ความสำคัญและคุณค่าของศิลปวัตถุก็ยังคงมีอยู่ในตัวของศิลปะนั้นๆ

ในปัตตานี มีกลุ่มคนที่สนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดีและมีผู้ที่นิยมสะสมของเก่าของโบราณจำนวนไม่น้อย เท่าที่ผู้เขียนสังเกตกลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมมักจะเป็นผู้ที่ชอบสะสมของโบราณ ของที่สะสมได้ส่วนหนึ่งก็เพื่อใช้ เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและการอ้างอิงทางวิชาการ ส่วนผู้ที่มิฐานะที่ครอบครองศิลปวัตถุ ก็มักจะหาความรู้จากนักวิชาการ ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์และแลกเปลี่ยนความรู้และผลัดเปลี่ยนกันชมสิ่งของโบราณ เกิดเป็นกิจกรรมที่มีประเด็นให้พูดคุยกันอย่างไม่ว่าง เช่น การพูดถึงประวัติ

¹อาจารย์ ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ความเป็นมาวัสดุที่นำมาสร้าง เทคนิคในการผลิต และเรื่องที่ต้องคุยกันอย่างจริงจังก็คือ “ของแท้” หรือ “ของปลอม”

เมื่อเกิดกลุ่มคนที่มีความต้องการสะสมศิลปวัตถุ ก็ย่อมที่จะมีกลุ่มคนที่คอยหาสิ่งของโบราณวัตถุเพื่อสนองความต้องการของคนอีกกลุ่มหนึ่งทุกวันนี้การซื้อขายของเก่าของโบราณเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งต่อสังคมที่สร้างรายได้ให้กับผู้ขายและเกิดความพึงพอใจต่อผู้ซื้อ ในวารสารภูมิแคว้นฉบับนี้ผู้เขียนจึงอยากจะแนะนำให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักกับบุคคลหนึ่งที่อยู่ในเส้นทางการค้าของเก่าของโบราณในจังหวัดปัตตานี บุคคลที่ผู้เขียนขอกล่าวถึงคือ “พี่ศักดิ์” หรือ “ศักดิ์ โรงอ่าง” อันเป็นฉายาที่ผู้ซื้อของเก่ารู้จักกันเป็นอย่างดี พี่ศักดิ์เป็นชายหนุ่มราศีตุล อายุ 40 ต้นๆ เป็นคนปัตตานีโดยกำเนิด จบการศึกษาระดับมัธยมที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดปัตตานี มีโอกาสไปใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยรามคำแหง 2-3 ปี แต่ด้วยปัญหาส่วนตัวฐานะทางบ้านยากจนทำให้ศักดิ์ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในเมืองหลวง วิถีทางของคนสู้ชีวิตนำศักดิ์ไปสู่อาชีพต่างๆ มากมาย แลวหน้า ม.รามคำแหงและแถวท่าพระจันทร์ เช่น การขายแสดมปี ขายไม้ควสนุกเกอร์ ขายปากกา กางเกงยีน เครื่องเงินเหรียญกษาปณ์ต่างๆ และในที่สุดเมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ศักดิ์ก็ต้องกลับปัตตานี หันหลังให้กับเมืองหลวงและการเรียนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

“ศักดิ์ โรงอ่าง”
(นายรุ่งศักดิ์ ทะประสิทธิ์จิต)

ชีวิตในธุรกิจค้าของเก่าของพี่ศักดิ์เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นที่จะต้องมีชีวิตรอดจากความอดอยากในปัตตานี เพราะสิ่งที่พ่อแม่ทิ้งไว้ให้ก็คือ บ้านและที่ดินที่เป็นที่เกิดของเขานั่นเองที่ปัตตานี ศักดิ์ ไม่มีอาชีพ ไม่มีทุน แต่จากประสบการณ์ จากการเห็นการค้าขายของเก่าที่จตุจักรและแผงร้านค้าของเก่าข้างทางที่มีคนสนใจซื้ออย่างสม่ำเสมอ ของเก่าแต่ละชิ้นสามารถเสาะหาได้ในราคาไม่แพงนัก แต่สามารถให้กำไรได้พอสมควร ได้จุดประกายให้พี่ศักดิ์คิดเปิดร้านขายของเก่าขึ้นที่ปัตตานี เริ่มจากการออกตระเวนไปตามหมู่บ้าน ร้านขายเศษเหล็ก โดยการเสาะหาของที่ชาวบ้านวางทิ้งไว้ได้ถูบ้าน ในเรือนข้าว หรือริมรั้วบ้าน ฯลฯ และจากการคัดสรรสิ่งของที่ร้านรับซื้อเศษเหล็กของเก่าที่ซังกิโยขายมากับรถรับซื้อเศษเหล็ก เศษทองเหลืองและของเก่าอื่น ๆ นำมาขัดชะล้างทำความสะอาดแล้วนำมาวางขายที่ร้าน ระยะเวลาเริ่มแรกใช้วิธีการขอเช่าพื้นที่หน้าร้านของผู้อื่นเป็นที่ขายสินค้าจนปัจจุบันพี่ศักดิ์สามารถเช่าห้องแถวเล็ก ๆ เพื่อเปิดเป็นร้านของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนปะนาเระทางไปศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

สินค้าประเภทไหนที่ขายดี? เป็นคำถามที่ผู้เขียนอยากรู้ของเก่าทุกอย่างที่ผมหามาได้ ผมขายได้หมด เหตุที่ขายได้หมดเพราะผมสังเกตจากความต้องการของลูกค้าที่เข้าร้าน เครื่องทองเหลือง เครื่องกระเบื้อง เครื่องลายคราม อาวุธ ผ้าโบราณไม้แกะสลัก เป็นสิ่งที่ลูกค้าส่วนใหญ่ต้องการ

วิธีหาของเข้าร้านมีวิธีอย่างไร? เป็นคำถามอีกคำถามหนึ่งที่ผู้เขียนคิดว่าผู้อ่านอยากรู้ พี่ศักดิ์เล่าว่าทุกวันพี่ศักดิ์จะขับรถมอเตอร์ไซด์ออกตระเวนไปตามหมู่บ้านต่างๆ จุดสำคัญคือร้านรับซื้อของเก่าจากร้านขายเศษเหล็กที่มีอยู่ในอำเภอต่างๆ ทั้งในจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี โดยวางแผนกำหนดเส้นทางในการเข้าหมู่บ้านหมุนเวียนกันไปทุกวัน ของเก่าจากร้านขายเศษเหล็กพี่ศักดิ์บอกว่าถ้าเรามีเงินก็สามารถซื้อได้ แต่ถ้าหากเงินไม่พอ ก็จะจับจองเอาไว้ก่อน แต่สินค้าที่อยู่ตามบ้านเรือนต้องใช้วิธีการพูดคุยเพื่อขอซื้อ บางครั้งก็ได้ บางครั้งเจ้าของเขาก็ไม่ยอมขาย เมื่อได้สินค้าแล้วพี่ศักดิ์ก็จะนำกลับมาทำความสะอาดด้วยตนเอง หากเป็นชิ้นใหญ่ก็ต้องว่าจ้างรถให้มาส่งให้ที่ร้าน ของเก่าของโบราณบางชิ้นก่อนนำออกขายต้องทำการซ่อมแซมให้สมบูรณ์ แต่ส่วนใหญ่จะขายตามสภาพจริง เมื่อขายได้แล้วผู้ซื้ออาจจะขอให้ซ่อมก่อนก็สุดแล้วแต่จะตกลงราคากัน

การหาของเข้าร้าน นอกจากพีศักดิ์ จะออกไปหาของด้วยตนเองแล้ว การสร้างเครือข่ายโดยให้ค่าน้ำร้อนน้ำชาแก่ผู้ที่แนะนำให้คนนำของเก่ามาขายที่ร้าน ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้มีคนนำของเก่ามาเสนอขายให้ที่ร้าน

ในปีตตานี กลุ่มลูกค้าที่ซื้อของเก่า มีปริมาณมากเท่าไร? พีศักดิ์เล่าว่า พีเปิดร้านมากกว่า 10 ปี ของที่หามาได้ไม่เคยเหลือโชว์ที่ร้าน ผมมีวิธีการขายสินค้าของผมคือ ผมต้องรู้จักและทำความเข้าใจว่าลูกค้าผมต้องการของเก่าชนิดใด เช่นลูกค้าบางท่านชอบอาวุธโบราณ บางท่านชอบเครื่องแก้ว เครื่องลายคราม กระเบื้อง เซรามิก บางท่านชอบเครื่องทองเหลือง ใต้อินอ่อน ฯลฯ ลูกค้าที่เป็นขาประจำผมจะมีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ พอได้ของมาผมก็จะแจ้งให้ทราบว่ามีอะไรบ้าง ลูกค้าขาประจำพอทราบว่าสินค้าก็จะมาดูที่ร้าน หากพอใจก็ตกลงซื้อขายทันที หากไม่พอใจผมก็จะติดต่อขาประจำรายอื่นๆ ถ้าลูกค้าขาประจำไม่ซื้อ ก็จะวางขายที่ร้าน รอลูกค้าขาจรที่แวะเวียนมาที่ร้าน แต่ที่ผ่านมามีสินค้าของผมมักจะถูกขายให้กับลูกค้าประจำเป็นส่วนใหญ่ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผมขายราคาถูกกว่าที่อื่นๆ เพราะสินค้าของผม ผมหาด้วยตนเอง ไม่ผ่านคนกลาง ลูกค้าบางรายมีรายการต้องการของเก่าของโบราณเจาะจงเป็นพิเศษ ก็สั่งผมไว้ เมื่อหาได้ผมจะนำไปส่งให้ถึงที่

ที่แขวนหมวกเขาวัวแดง

ตะเกียงเจ้าพายุ

ในธุรกิจการค้าของโบราณผมทราบว่ามิใช่ของปลอมแฝงอยู่ด้วยพีศักดิ์แก้ปัญหาได้อย่างไร เป็นคำถามที่ผู้เขียนคิดว่าหลาย ๆ ท่านที่มีความคิดจะซื้อของเก่าของโบราณกลัวจะโดนหลอก เพราะไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อของประเภทนี้และไม่แน่ว่าท่านอาจถูกหลอกมาแล้วก็ได้ พีศักดิ์บอกว่าทุกวันนี้ของปลอมมีเยอะมาก ตอนเปิดร้านแรก ผมก็ถูกหลอกบ่อยๆ แต่ผมก็ได้รับความรู้คำแนะนำจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จากวิทยาลัยเทคนิคปัตตานี จากนักวิชาการ และจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้ โดยนำเอาของที่ผมได้มาไปให้ท่านผู้แนะนำผมหาความรู้จากประสบการณ์จริงที่สำคัญคนที่สอนให้ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าขาประจำ เมื่อได้สินค้ามาท่านเหล่านั้นจะเป็นด่านแรกที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับการดูของเก่า ประเมินคุณค่าของวัตถุโบราณชิ้นนั้นๆ แต่เรื่องราคาจะถูกกำหนดโดยพีศักดิ์เอง

จากการพูดคุยกับพีศักดิ์ พีศักดิ์ได้ฝากข้อคิดสำหรับผู้เขียนและสำหรับผู้ค้าและผู้คิดจะสะสมของโบราณว่า จะต้องมีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงกับลูกค้า ของปลอมของเลียนแบบต้องบอกลูกค้าให้ทราบ ผู้ซื้อต้องเป็นผู้รักชอบในศิลปวัตถุแต่ละชิ้นด้วยความจริงใจ อย่าเก็บสะสมของเก่าของโบราณตามกระแสนิยม เพราะเมื่อเวลาผ่านไป สิ่งของที่มีคุณค่าอาจจะถูกทอดทิ้งหรือขาดการเอาใจใส่ดูแล ปล่อยทิ้งไว้จนเสื่อมสภาพและสูญสิ้นคุณค่าไปในที่สุด โดยส่วนตัวพีศักดิ์ พีศักดิ์บอกว่าของเก่าทุกอย่างผมรัก แต่ที่ต้องหาขายนั้น เพราะมันเป็นอาชีพ

ของผม ของสิ่งไหนที่ผมคิดว่าหาไม่ได้แล้วผมจะเก็บเอาไว้ แต่ถ้ามั่นใจว่ายังหาได้ ผมก็ถือว่า การขายของเก่าเปรียบเหมือน “สมบัติผลัดกันชม” ของเก่าของโบราณที่ซื้อจากผม ผมรับประกันความพึงพอใจให้กับลูกค้า ชีวิตผมไม่เคยบังคับให้ใครซื้อสินค้าของผม 10 ปีที่ผ่านมา ถ้าผมไม่มีความจริงใจ เป็นนักต้มตุ๋น หลอกหลวง ผมคงอยู่ในธุรกิจนี้ไม่ได้ นี่เป็นคำพูดที่พี่ศักดิ์ทิ้งท้ายไว้ให้คิด

ศิลปวัตถุหรือของเก่าของโบราณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของสังคมกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่กำลังเป็นที่สนใจของกลุ่มคนบางกลุ่ม หากผู้ซื้อศิลปะโบราณวัตถุ ต้องการครอบครองศิลปะโบราณที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ไม่ใช่สิ่งที่ผิดต่อระเบียบการครอบครองโบราณวัตถุของกรมศิลปากร ก็คงจะเป็นเรื่องที่เหมาะสมให้การสนับสนุน แต่ถ้าได้มาซึ่งสิ่งผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม โดยการลักลอบขุดค้นหรือลักขโมยมาจากวัดหรือแหล่งประวัติศาสตร์ ธุรกิจการค้าของเก่าของโบราณก็จะนำไปสู่การสูญเสียทางวัฒนธรรม ขอให้ผู้ซื้อและผู้ขายได้ตระหนักในประเด็นนี้ โบราณวัตถุเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรม การรักษาโบราณวัตถุให้มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อ

สังคมก็เท่ากับว่าท่านได้รักษาชาติ จึงขอให้ท่านทำตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ “การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ”

(กระต่ายขูดมะพร้าวของชั้นเตนที่พี่ศักดิ์หวังไว้ไม่ยอมขาย)

สำหรับผู้อ่านท่านใดมีความสนใจที่จะซื้อของเก่าของโบราณสามารถติดต่อได้โดยตรงกับ พี่ศักดิ์ เบอร์โทร. 081-5437838 ในเมืองปัตตานี นอกจากนี้แล้ว ยังมีร้านค้าขายของเก่าของโบราณที่น่าสนใจก็คือ “ร้านบังหมัด” หากมีโอกาสผู้เขียนจะเขียนเรื่องราวของบังหมัดให้ท่านผู้สนใจได้รับทราบในคราวต่อไป

อ้างอิง

สัมภาษณ์ นายรุ่งศักดิ์ ทะประสิทธิ์จิต ณ บ้านเลขที่ 43/1 ถนนโรงอ่าง ตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

